

MFH. A.15/5

petar hadži boškov

KLASIFIKACIJSKI ŠIFR

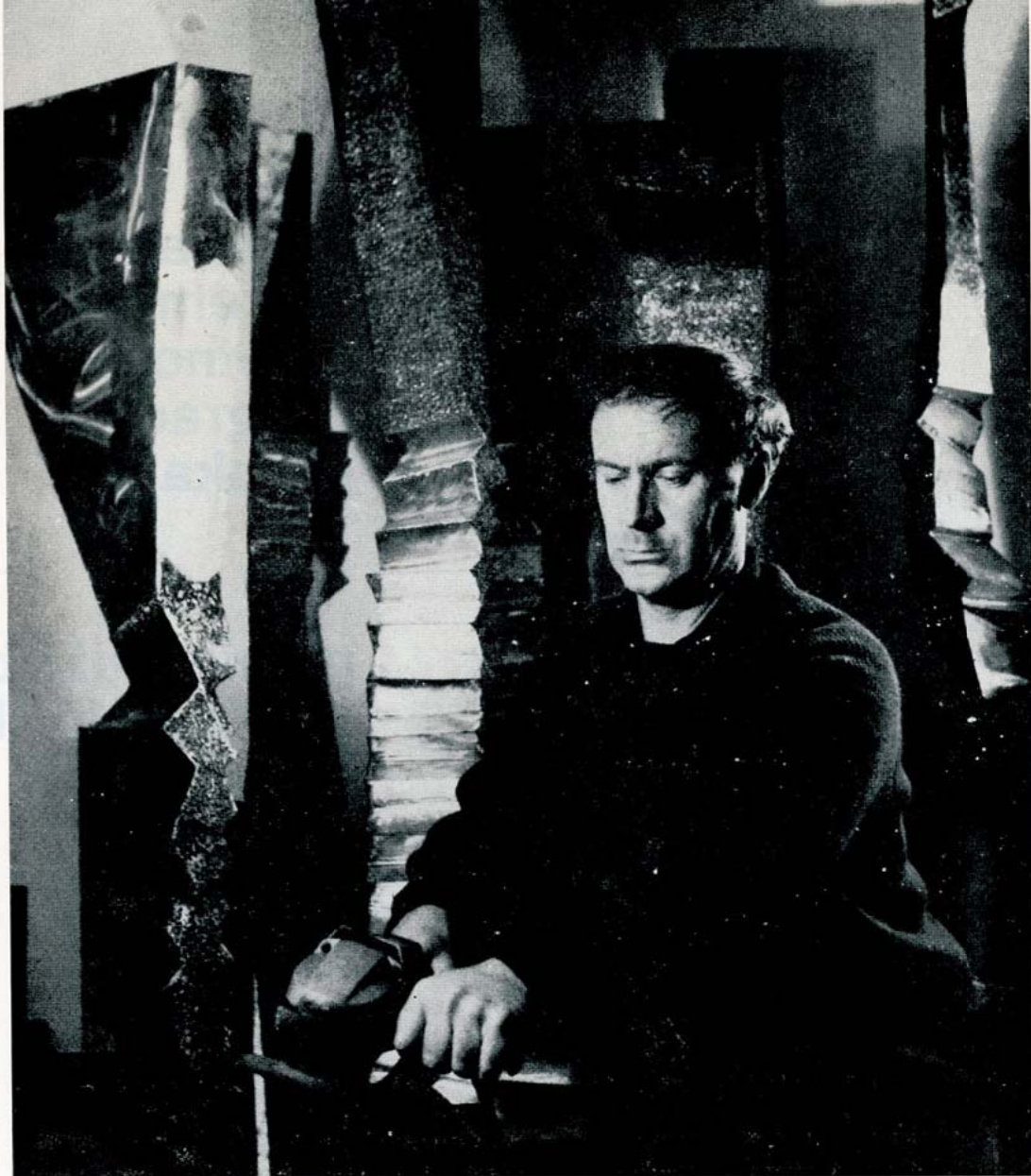
OPISNO-SLOVNICA

ŠIFRA K-5543

salon
muzeja
savremene
umetnosti
beograd
pariska 14

petar hadži boškov
18. XII — 14. I 1971.

musée
d'art
moderne
salle
d'exposition
de la rue
de paris

W. Somerset Maugham

Boris Petkovski

Fetar Hadži Boškov nesumnjivo predstavlja najmarkantniju ličnost u savremenoj makedonskoj skulpturi. To je umetnik koji je umeo da pođe „izdaleka“, iz tih stilskih daljina koje su sezale sve do egipatske plastike, pa da onda preko Mura i uopšte engleske skulpture, polako, kontinuirano izgrađuje jedan lični umetnički kreda. Da stvori opus koji ima svoju „specifičnu estetsku težinu“, svoj osobit estetski signum.

Hadži Boškov je stvarao u jednoj datoj nacionalnoj i kulturnoj sredini, sa punim respektom i otvorenim senzibilitetom za sve što mu ona može pružiti kao opšta duhovna i plastična inspiracija. Ali je u isti mah težio da pripadne svom vremenu, da se organski uključi u tokove savremenog likovnog stvaralaštva u svetu.

Hadži Boškov poseduje estetski mentalitet koji je stvaran kroz duboku introverziju intelektualnog i osećajnog sveta umetnikove psihe; kroz ozbiljnu, saosećajnu, angažovanu recepciju svih trenutaka savremene istorijske drame. U suštini, kod Hadži Boškova stalno postoji jedan ekspresionistički i dramatski napon, jedno kovitanje između strastvene participacije i uživanja u svu fenomenologiju ljudskog postojanja i napora da se sve to pretvori u čvrst, racionalan, zatvoren sistem, ispunjen nekom napetom stabilnošću.

Sve se to reljefno otelovljuje u njegovoj neposrednoj plastičkoj izražajnosti. Tako se čini da umetnik nastoji i u svojim najnovijim skulpturama, nastalim od kraja 1969. godine do danas, da svoj promišljeni, odgovoran stvaralački koncept, doživi kao jedinu mogućnost svoje fizički i duhovne egzistencije. Zbog toga je sve u ovim skulpturama ispunjeno nekom dostojanstvenošću, unutrašnjim nagoveštajima, slutnjama o nekim prikrivenim procesima, simboličkim i metaforičkim (objavljivanjem)

nekih „onostranih“ kretanja. Hadži Boškov u ovom trenutku predstavlja umetnika koji je dospao do one tačke kada postaje, možda i nehevši, „zvučnik svoje epohe“: objava o jednoj ljudskoj sredini, o njenom istorijskom kretanju, o njenim nadama, težnjama. Tako je ova plastika, nadahnuta brižljivo otkrivenim „duhom vremena“, aktuelnim oblikovnim konceptima, u isti mah sva utopljena u htenju da se ništa ne razgradi, uništi, zapostavi od onih elemenata minulih vremena koji mogu imati neku estetsku relevanciju i za naš sadašnji epohalni trenutak.

Mase njegovih najnovijih skulptura najčešće su izvučene u vertikalne osobito razuđenih oblika i površina. Neke od njih razvijaju se kao kaskade, slapovi udubljenih i izbočenih delova, britkih ivica i glatko ili zrnaso obrađenih faktura. Ovakvi delovi u bazi obično počinju nekom strukturom koja je oblikovana neusiljenom geometrizacijom formi; one se mogu priopštiti koliko nekom tehnicističko-mehanicističkom domenu, toliko i svetu organskog, biološkog, antropomorfog. Takvim se osobinama karakterišu i završetci ovih dela Hadži Boškova. Samo im umetnik dodeljuje posebnu funkciju, koja izražava tendenciju da se najviši deo date plastične mase zamisli kao finale, dramatični akcenat, apoteoza jedne misaone i emotivne opredeljenosti onoga koji oblikuje ove skulpture i nekih neumoljivih postulata savremenog plastičnog senzibiliteta. U izduženosti ovih tvorevina satkano je jedno fino osećanje nekih spoljašnjih, vidljivih oznaka vremena u kome se one stvaraju, udahnut im je osećaj jednog kompleksnog sažimanja svog dosadašnjeg životnog i stvaralačkog iskustva umetnika. Ponekad ostvarenja Hadži Boškova dopuštaju mašti da u njima pronade krajnju konsekvencu, finalnu sintezu, sažimanja, prerade oblika ljudskog ili nekog animalnog tela: odjednom se čini da je ta ritmično razuđena masa neka tanka, filiformna figura ili mosivni čovečji korpus prost u prostoru u nekom mirnom, uzdržanom stavu. Povrh toga mnogi delovi skulptura Hadži Boškova obrađeni su sa delikatnim traganjem za finim efektima fakture, koja ume vešto da spoji jedan savremeni senzibilitet sa delikatnim posećanjem na neke estetske dragocenosti prošlosti. Tu umetnikov postupak uvodi nešto od kujundžiskog rafinmana makedonskih zlatara, draguljara, rezbara. U tome se najviše oseća ta nepresahla potreba za estetskom perfekcijom i tada kada se koristi najsvuroviji materijal i kada je savremeno oblikovana struktura sva uzburkana, uznemirena, puna nekih tamnih slutnji.

Te potajne, možda zloslutne sile, najednom se pretvaraju u takve plastične konstrukcije, koje bizarnošću svojih oblika asociraju neke fantastične tvorevine mračnih predela ljudske psihe; razvijaju se kao podsećanje na nešto tajanstveno, zlokobno i u isti mah uzvišeno i sakralno: dobijaju aspekte nekih totemskih i evokativnih objekata, kao predmeti nekog mističnog, zatvorenog kulta.

Vratimo li se opet formalno-estetskim osobinama ove plastike, uočićemo da Hadži Boškov možda nameće jedan osnovni akcenat kroz tu spomenutu vertikalizaciju svojih dela, ali da se time ne zatvara dijapazon njegove plastične mašte. Tako on oblikuje skulpture koje se pretvaraju u složene objekte, složene po čudnoj arhitektonici masa gde iz nekih stabilnih, škrto oblikovanih statičnih delova „kuljaju“ dramatično razvijene forme. Ili se oblik pretvara u neku kružnu, velikom „prstenu“

sličnoj formi, koja je opet sva utonula u klimu opštih umetnikovih plastičnih traganja i nastojanja.

Ali svi ti prividni i stvarni asocijativni trenutci, manje su bitni od osnovnog, vrhunskog stremljenja ovog umetnika. To što sam pomenuo kao duboki angažman Hadži Boškova da shvati osobine svoje epohe, za njega se u suštini nikada ne svodi na samo jedan ograničeni aspekt. Tako on, čini se, doživljuje svet u kojem živi u nekim „vasionskim“ dimenzijama; u dimenzijama koje se mogu shvatiti kao krajni ekstrat, kao krajnja logika svekolikog kretanja i postojanja. Dobija se utisak da je Hadži Boškov, u takvom traganju za nekom „krajnom suštinom“, sve stvari pretvorio u jedan energetske-ritmički princip. Gledajući njegove skulpture dobija se utisak da su to stvrdnuta kretanja materije, otelovljenje raznih vidova i stanja energije; kao da su kristalizacije oih opštih ritmova koji razlamaju, kreću, raspoređuju i komešaju beskraje prostora i ljudske psihe. Taj isti postupak već je ranije bio uočen u njegovim skulpturama, prikazanim na primer na izložbi Savremene makedonske umetnosti, u beogradskom Muzeju savremene umetnosti 1969. godine; a još više u njegovim grafikama iz poslednjih godina. Ako se opet vratimo na raniju konstataciju o nekim relikvijarnim, kulturnim aspektima njegove današnje oblikovane strategije, izgleda da je Hadži Boškov uslovio ovim svojim osnovnim, bitnim opredeljenjem. Kao da se kod njega stvorio takav filozofski koncept o kretanjima materijalnog sveta, koji ih sublimira do naprosto mistične, religiozne tačke gledanja, doživljavanja.

Kod Hadži Boškova je započet i proces s kojim njegova skulptura prevazilazi uske horizonte ateljerskog i muzeološkog ambijenta, pretvarajući se u mogućnost specifičnog ovladavanja prostorom. Oseća se da ova plastika nudi svoje postojanje nekom dubljem smislu, kao mogućnost da postane neki aktivni činilac u prostorima savremene ljudske biološke i duhovne egzistencije. Tu se umetnik susreće sa svekolikim aktuelnim težnjama svetske skulpture, ali na jedan vrlo individualizirani način, kao što je to briljantno postigao i Džamonja sa svojim najnovijim ostvarenjima prikazanim na ovogodišnjem venecijanskom Bijenalu. Taj moment „savlađivanja prostora“, ta težnja da se skulptura pretvori u dopunu, u deo, u logičnu funkciju jednog ambijenta, već je od ranije prisutna u delima Hadži Boškova. To se donegde osetilo na njegovoj izložbi u skopskom Muzeju savremene umetnosti u 1965. godini. Tada je Hadži Boškov prikazao dela koja su ličila na neobične, imaginarne, nestvarne spojeve biološkog i konstruktivnog; ličile su te plastike na ostatke nekog razrušenog, nestvarnog, minulog sveta.

Ovim osobinama svoga najnovijeg stvaralaštva: posebno njegovim savremenom „plasticitetom“, monumentalnim shvatanjem forme bez razlike na njene neposredne materijalne dimenzije, ovaj umetnik spontano odgovara nekim izazovima sredine u kojoj deluje. Odražava proces razgrađivanja jedne preživle, balkanske urbanističke strukture i oblikovanje jedne nove, savremenije; takve, koja postepeno nameće i potrebu za ostvarenjem jedne nove društvene funkcije likovnog stvaraoca: njegovu integraciju u život ljudi jednog područja, intervencijom u humanizaciji i estetskom oplemenjivanju raznih vidova prostora neophodnih za ljudsku egzistenciju.

PETAR HADŽI BOŠKOV, rođen 1928. u Skoplju. Diplomirao na Akademiji likovnih umetnosti u Ljubljani 1953. Studentska boravak u Englesokj.

Bavi se grafikom i slikarstvom.

Adresa: Petar Hadži Boškov, Skoplje ulica 956, br. 14, Vodno

SAMOSTALNE IZLOŽBE

- 1955 — Karlovac, Dom JNA
- 1959 — Skoplje, Dom DSVF
Novi Sad, Tribina mladih (sa Nikolom Martinoskim)
- 1960 — London, Galerija Grabovski
- 1963 — Skoplje, Radnički dom (sa Dmitrom Kondovskim)
- 1965 — Skoplje, Muzej savremene umetnosti
- 1966 — Njujork, Institut za međunarodno obrazovanje
- 1967 — Ohrid, Narodni muzej (sa Ivanom Velkovim)
Bitolj, Umetnička galerija (sa Ivanom Velkovim)
- 1969 — Skoplje, Muzej savremene umetnosti

GRUPNE IZLOŽBE

- 1954 — Skoplje, Izložba Petorice
- 1955 — Zagreb, Makedonska savremena umetnost
- 1956 — Skoplje, Izložba Šestorice
Ljubljana, Izložba savremena makedonska umetnost
- 1957 — Dubrovnik, Savremena jugoslovenska umetnost
Beograd, Izložba DLUM-a
Beograd, Savremena makedonska grafika
Rim, Umetnost u Makedoniji danas
Kina, Burma, Indija, Pariz, Lion, Putujuća izložba savremene jugoslovenske grafike
- 1958 — Poreč, Izložba jugoslovenskih i austrijskih umetnika
Zagreb, Izložba DLUM-a
Ljubljana, Grupna izložba
- 1959 — Beograd, Šijaković, Mazev, Kondovski, Hadži-Boškov
Titograd, Savremena makedonska umetnost
- 1960 — Skoplje, Izložba grupe Mugri
- 1961 — Padova, Bijenale male plastike
Kostanjevica, Međunarodni simpozijum skulpture u drvetu
Beograd, Izložba grupe Mugri
Pariz, Savremena jugoslovenska umetnost

Zagreb, Izložba grupe Mugri

Skoplje, NOB u delima likovnih umetnika Jugoslavije
Beograd, Prvi jugoslovenski trijenale likovne umetnosti
Beograd, NOB u delima likovnih umetnika Jugoslavije

- 1961/62 — Pariz, Rim, Milano, Firenca, Venecija, Savremena jugoslovenska umetnost
- 1962 — Skoplje, Ivković, Avramovski, Hadži-Boškov
Skoplje, Makedonski portret XIX i XX veka
Dižon, Makedonska savremena umetnost
- 1963 — Beograd, Hadži-Boškov, Belogaski, Kalčevski, Ličenoski,
Subotica, Skopski likovni umetnici
- 1964 — London, Bradford, Makedonska savremena umetnost
Beograd, II trijenale likovne umetnosti
Skoplje, Skoplje 63 u likovnim delima
- 1965 — Ohrid, Deset savremenih makedonskih umetnika
Skoplje, Poklonjena dela 1963—1965
- 1966 — Torino, Umetnost u Makedoniji danas
Nirnberg, Štutgart, Zapadni Berlin, Šest jugoslovenskih umetnika — slikarstvo i skulptura u Makedoniji
Bukurešt, Jugoslovenska tapiserija i skulptura
- 1967 — Skoplje, Aspekti na makedonski crtež
Skoplje, Savremeni makedonski umetnici — aktuelne tendencije
Beograd, III jugoslovenski trijenale likovne umetnosti
Poreč, Sedmi anale
- 1968 — Skoplje, Savremeni likovni umetnici — pogled na savremenu skulpturu
Skoplje, Aspekti na savremenu grafiku
Skoplje, Naše prošlo
- 1969 — Solingen, Izložba četiri makedonska grafičara
Beograd, Savremena makedonska umetnost — slikarstvo, skulptura, objekti
Arandelovac, Simpozijum Mermer i zvuci
Arandelovac, Izložba grafike 6 × 6
Skoplje, 25 godina ASNOM-a u delima likovnih umetnika
Prog, Bratislava, Brno, Savremena jugoslovenska skulptura
Beograd, IV jugoslovenski trijenale
Poreč, Anale
Skoplje, 25 godina DLUM-a

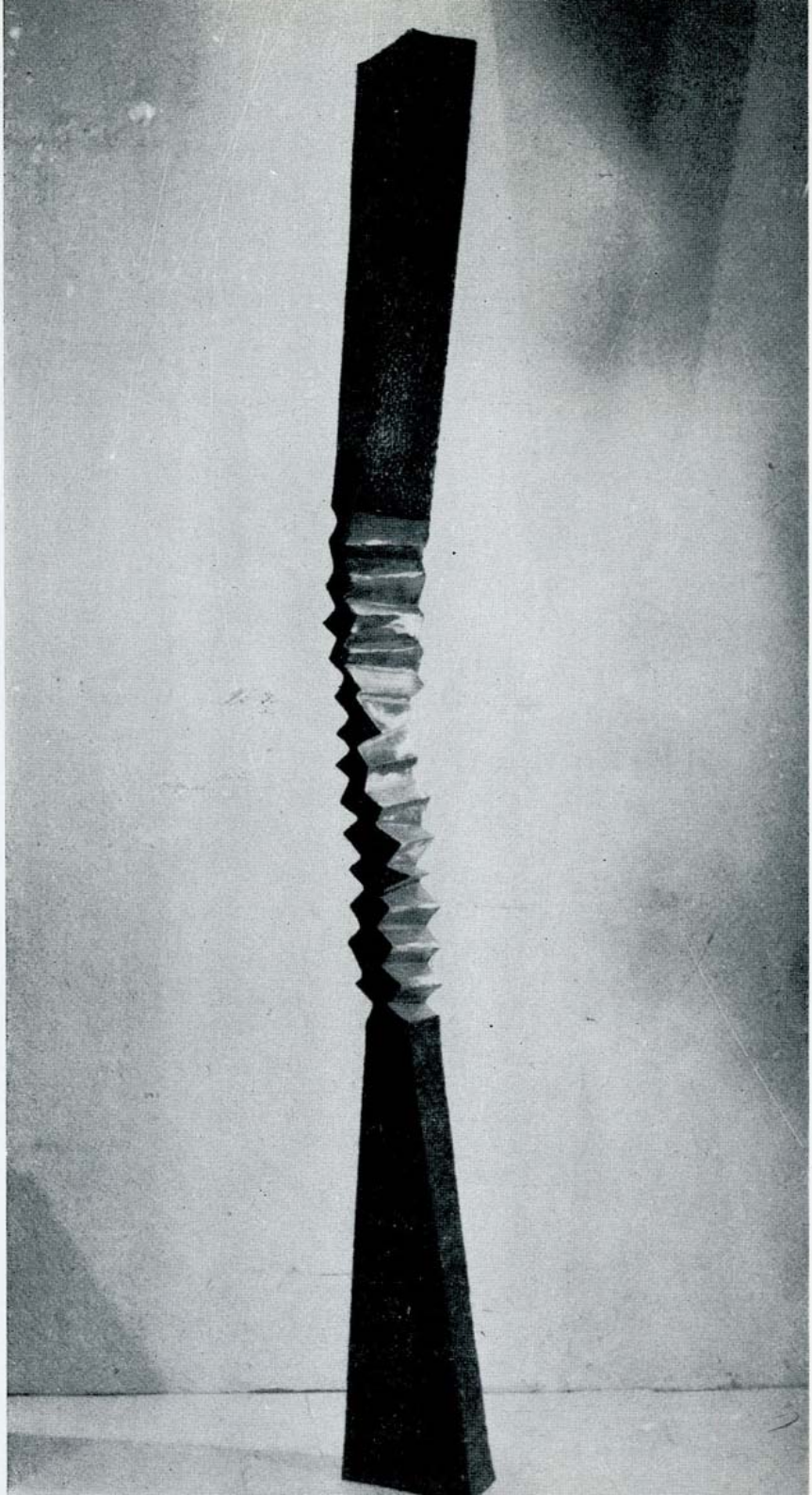
NAGRADE

- 1968 — Ohrid, Nagrada za grafiku stručne večeri
- 1969 — Skoplje, Oktobarska nagrada za skulpturu SR Makedonije
Skoplje, Nagrada za grafiku na izložbi 25 godina ASNOM-a

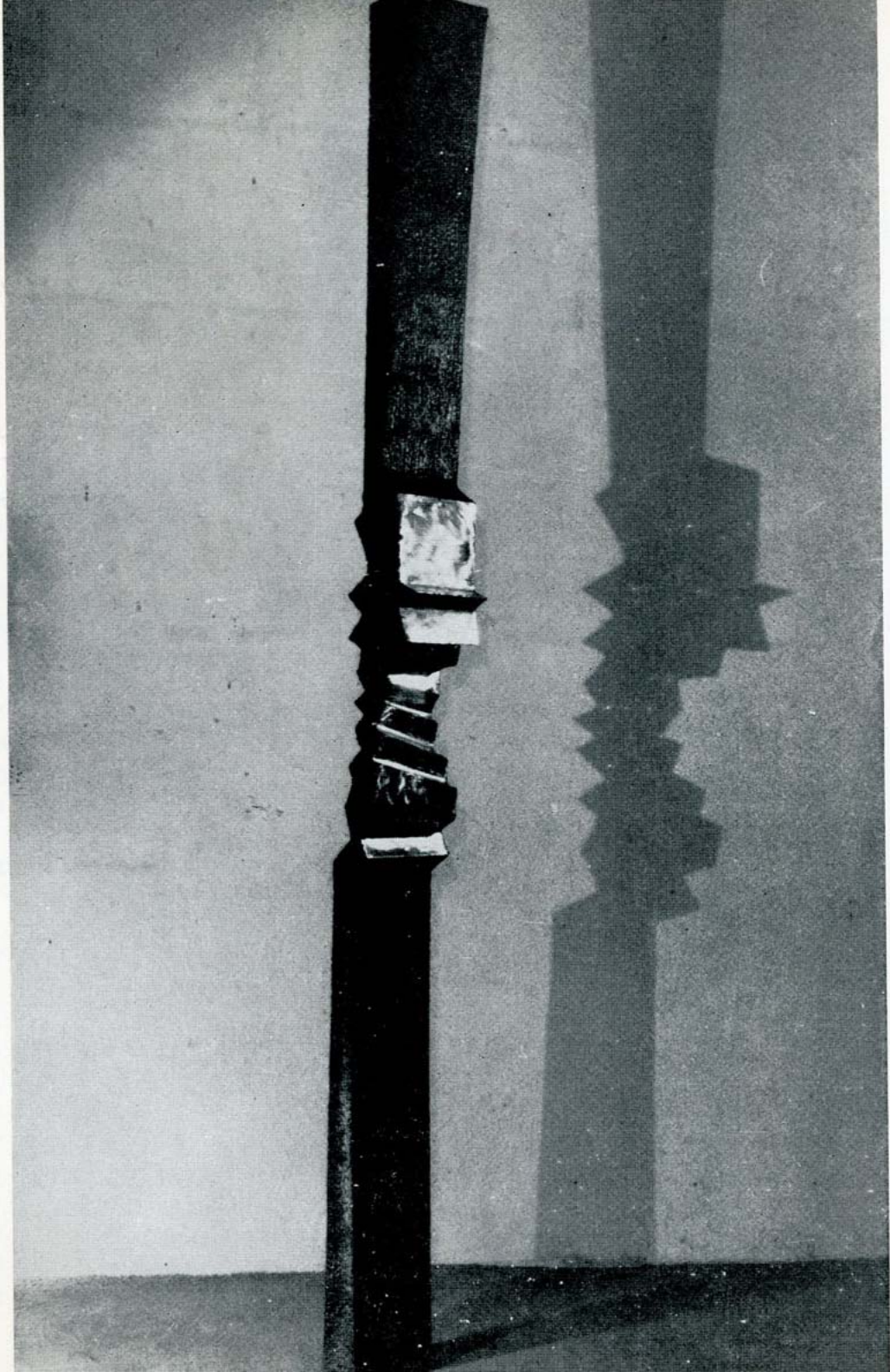
KATALOG

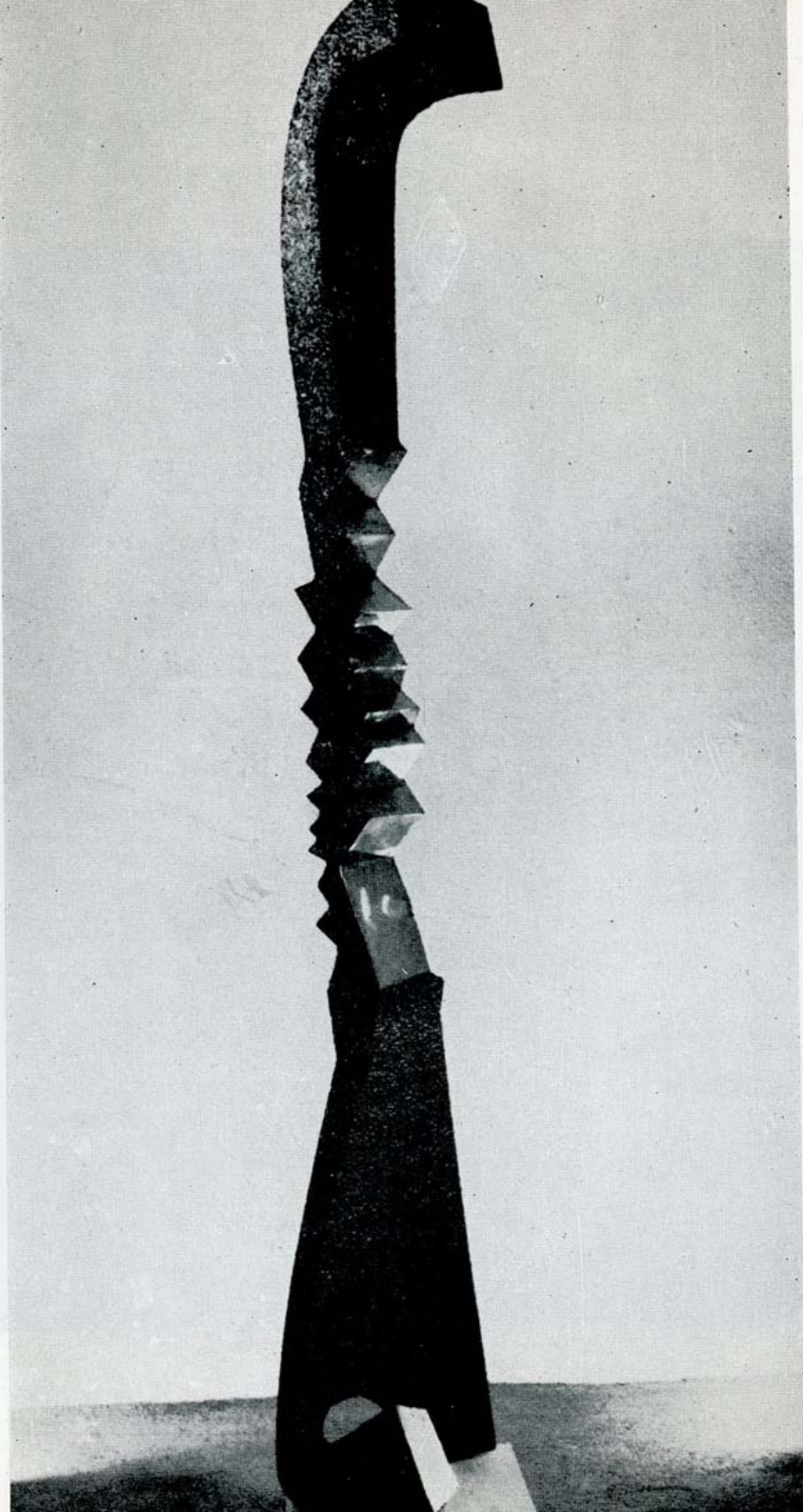
1. SKULPTURA AB	metal	1970	258 × 55 × 30 cm
2. SKULPTURA BB	metal	1970	240 × 25 × 30 cm
3. SKULPTURA AC	metal	1970	250 × 30 × 25 cm
4. SKULPTURA CA	metal	1970	255 × 40 × 35 cm
5. SKULPTURA AEA	metal	1970	245 × 20 × 21 cm
6. SKULPTURA BRB	metal	1970	210 × 45 × 30 cm
7. SKULPTURA XRX	metal	1970	217 × 40 × 30 cm
8. SKULPTURA ARA	metal	1970	250 × 20 × 22 cm
9. SKULPTURA LRA	metal	1970	75 × 30 × 30 cm
10. SKULPTURA LRB	metal	1970	90 × 30 × 20 cm
11. SKULPTURA LRX	metal	1970	100 × 30 × 35 cm
12. SKULPTURA LRY	metal	1970	130 × 35 × 30 cm
13. SKULPTURA DRA	metal	1970	70 × 90 × 30 cm
14. SKULPTURA SRB	metal	1970	98 × 25 × 20 cm
15. SKULPTURA TRB	metal	1970	160 × 60 × 40 cm
16. SKULPTURA CR	metal	1970	110 × 108 × 20 cm
17. SKULPTURA CRD	metal	1970	270 × 150 × 70 cm
18. SKULPTURA LR	metal	1970	200 × 100 × 98 cm
19. SKULPTURA VR	metal	1970	220 × 100 × 70 cm
20. SKULPTURA SRF	metal	1970	275 × 38 × 22 cm
21. SKULPTURA V	metal	1970	270 × 100 × 100 cm
22. GRAFIKA VI	linoleum	1970	36 × 36 cm
23. GRAFIKA VII	linoleum	1970	36 × 36 cm
24. GRAFIKA VIII	linoleum	1970	36 × 36 cm
25. GRAFIKA XIII	linoleum	1970	36 × 36 cm
26. GRAFIKA XV	linoleum	1970	36 × 36 cm
27. GRAFIKA XVII	linoleum	1970	36 × 36 cm
28. GRAFIKA XVIII	linoleum	1970	36 × 36 cm
29. GRAFIKA XXV	linoleum	1970	36 × 36 cm
30. GRAFIKA XXVII	linoleum	1970	36 × 36 cm
31. GRAFIKA XXVIII	linoleum	1970	36 × 36 cm

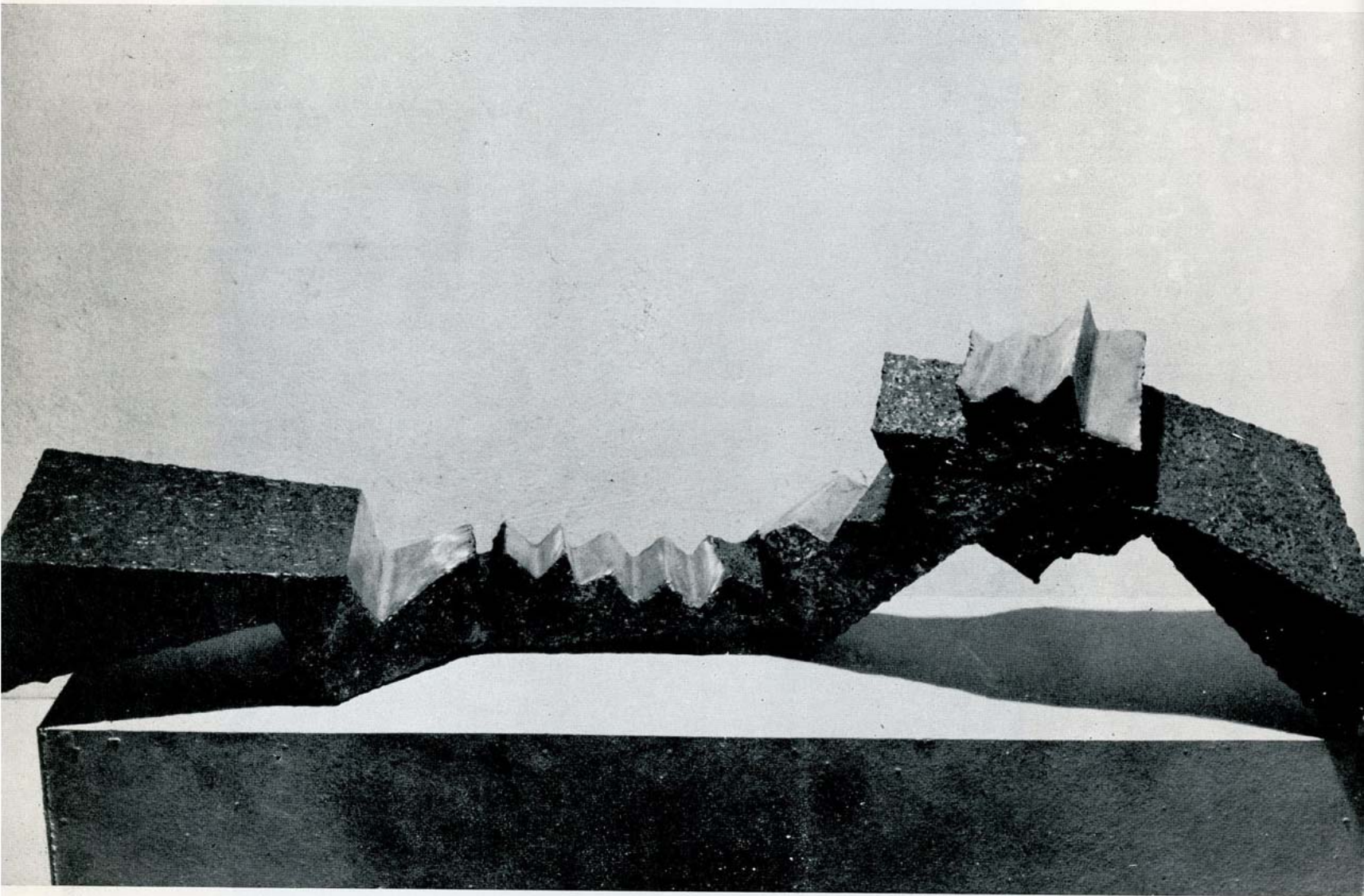
REPRODUKCIJE

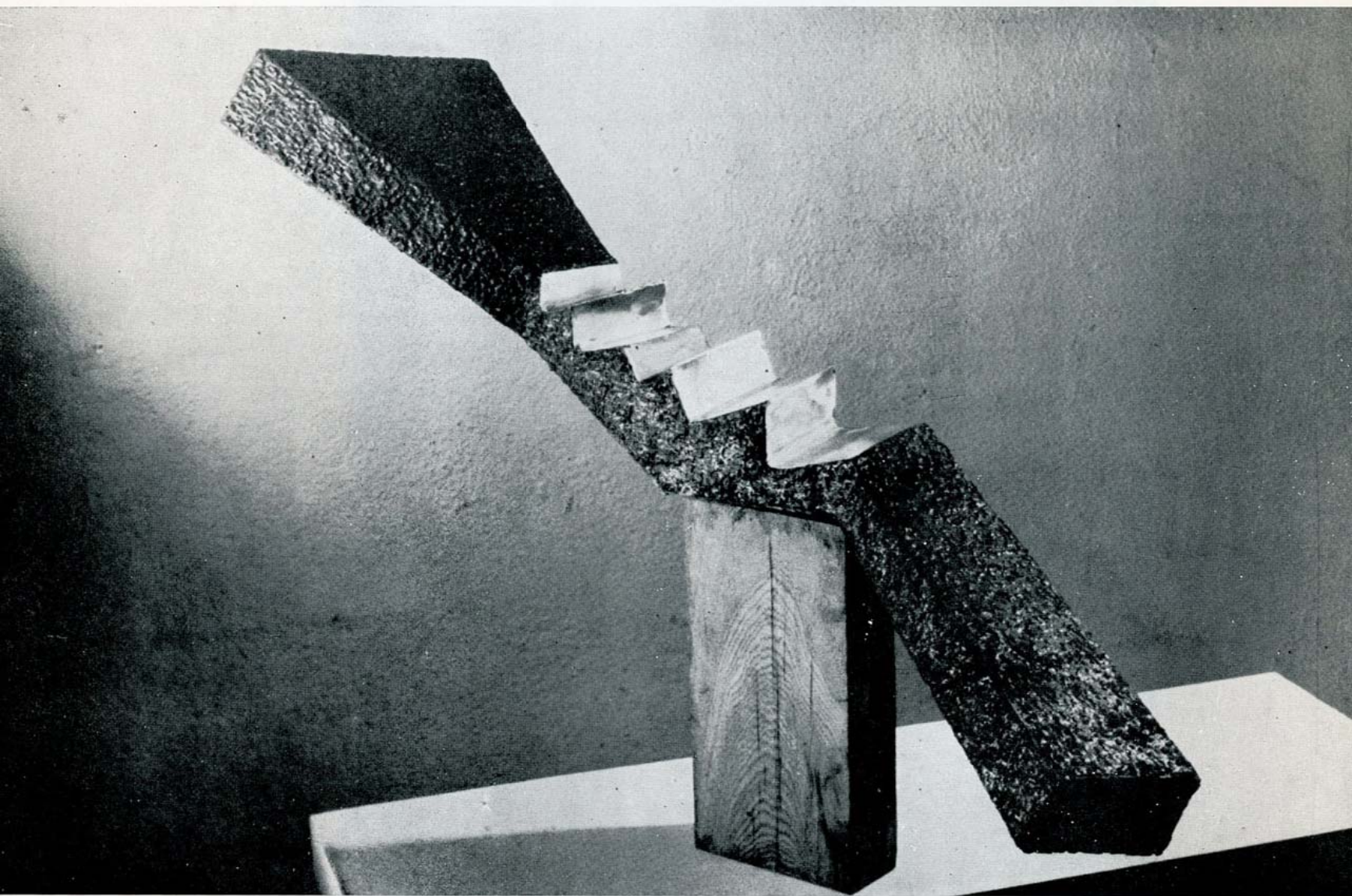

skulptura CA

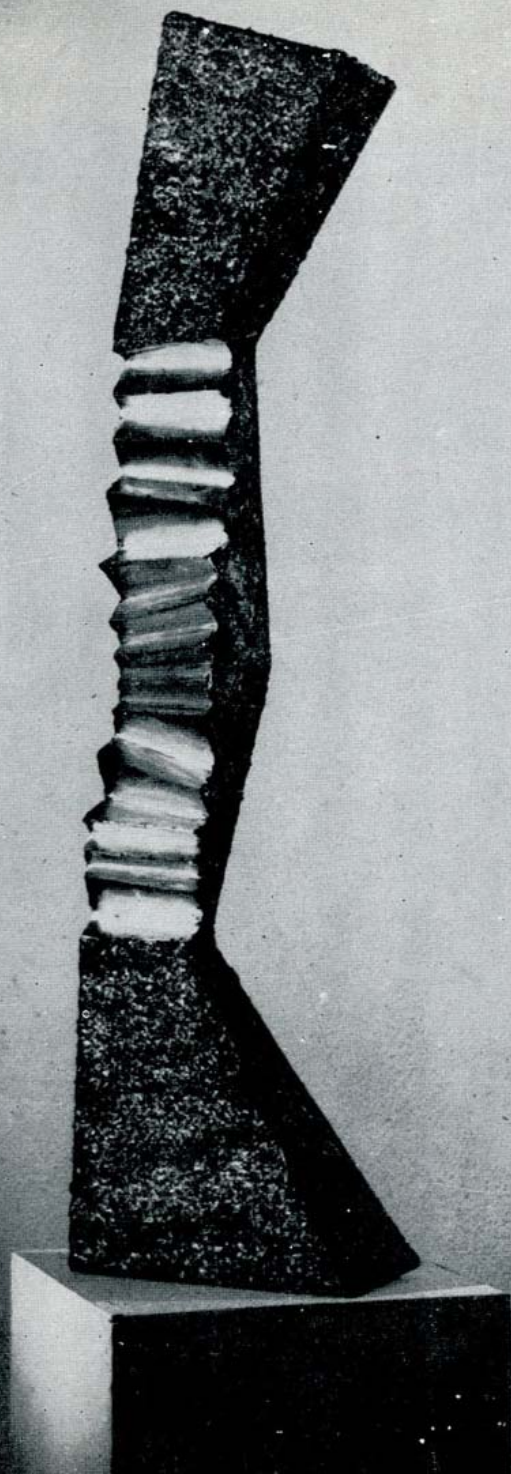

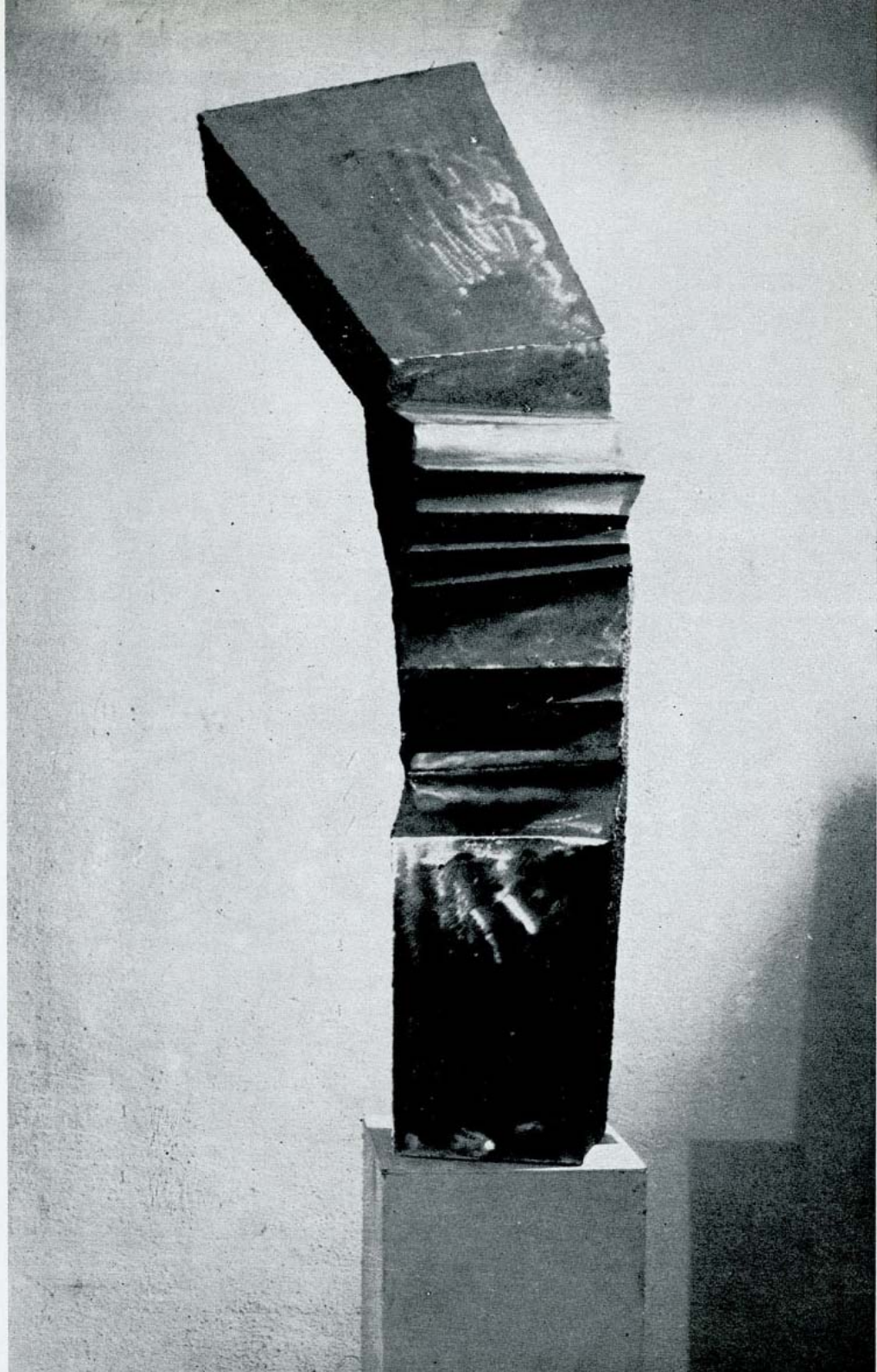

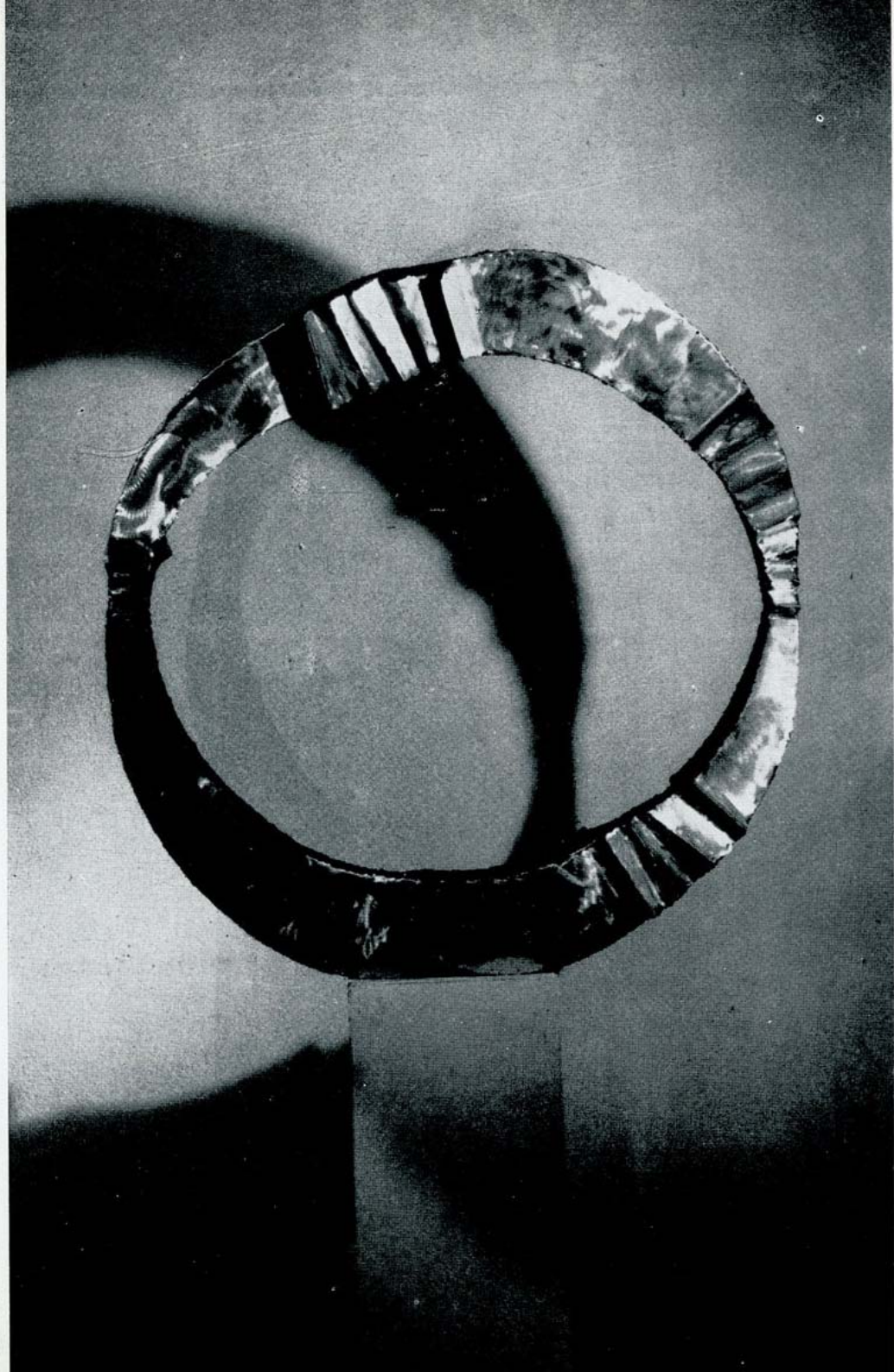

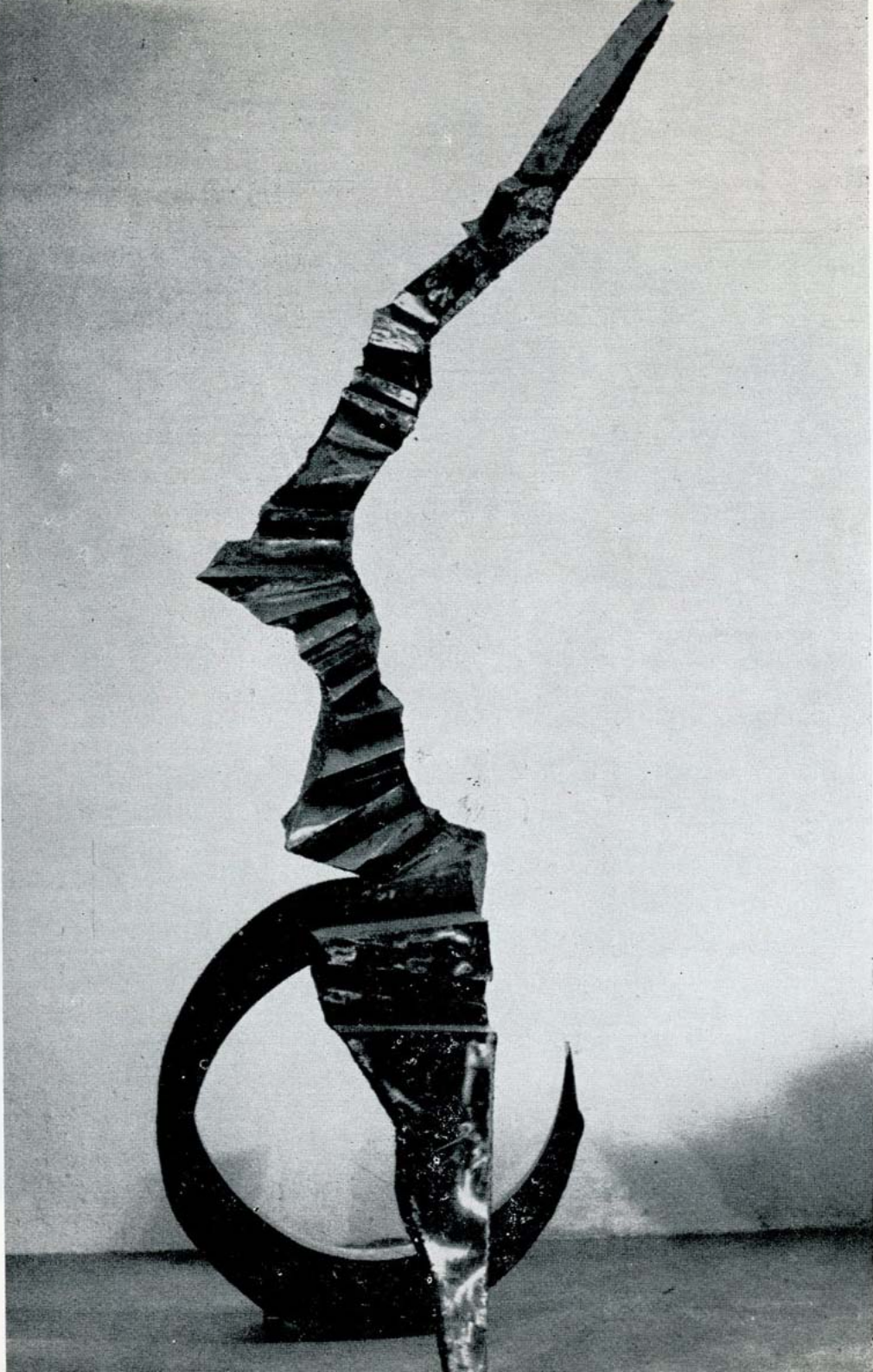
skulptura DRA

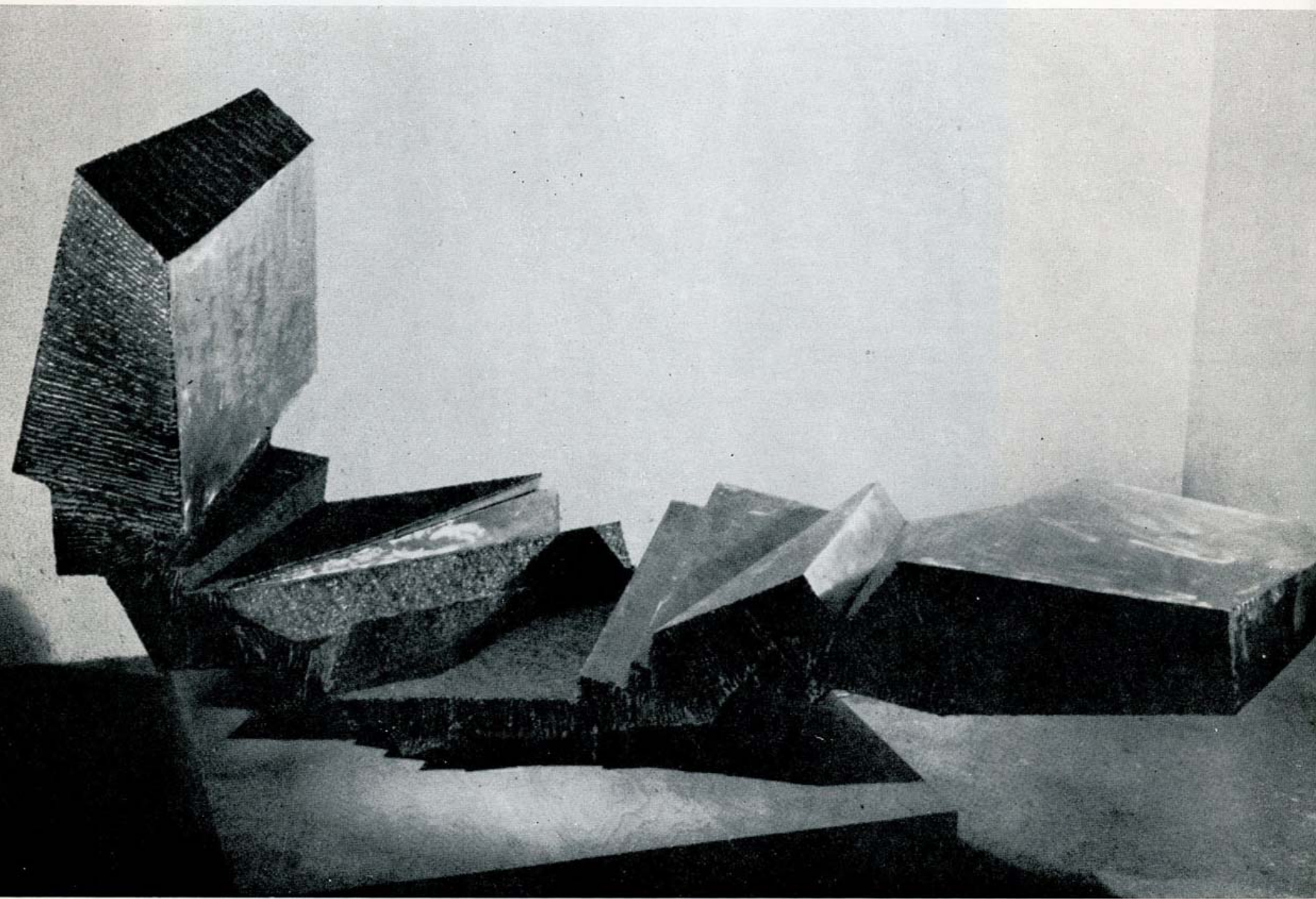

skulptura TRB

skulptura CRD

CATALOGUE

1. SCULPTURE AB	métal	1970	258 × 55 × 30 cm
2. SCULPTURE BB	métal	1970	240 × 25 × 30 cm
3. SCULPTURE AC	métal	1970	250 × 30 × 25 cm
4. SCULPTURE CA	métal	1970	255 × 40 × 35 cm
5. SCULPTURE AEA	métal	1970	245 × 20 × 21 cm
6. SCULPTURE BRB	métal	1970	210 × 45 × 30 cm
7. SCULPTURE XRX	métal	1970	217 × 40 × 30 cm
8. SCULPTURE ARA	métal	1970	250 × 20 × 22 cm
9. SCULPTURE LRA	métal	1970	75 × 30 × 30 cm
10. SCULPTURE LRB	métal	1970	90 × 30 × 20 cm
11. SCULPTURE LRX	métal	1970	100 × 30 × 35 cm
12. SCULPTURE LRY	métal	1970	130 × 35 × 30 cm
13. SCULPTURE DRA	métal	1970	70 × 90 × 30 cm
14. SCULPTURE SRB	métal	1970	98 × 25 × 20 cm
15. SCULPTURE TRB	métal	1970	160 × 60 × 40 cm
16. SCULPTURE CR	métal	1970	110 × 108 × 20 cm
17. SCULPTURE CRD	métal	1970	270 × 150 × 70 cm
18. SCULPTURE LR	métal	1970	200 × 100 × 98 cm
19. SCULPTURE VR	métal	1970	220 × 100 × 70 cm
20. SCULPTURE SRF	métal	1970	275 × 38 × 22 cm
21. SCULPTURE V	métal	1970	270 × 100 × 100 cm
22. GRAVURE VI	linoléum	1970	36 × 36 cm
23. GRAVURE VII	linoléum	1970	36 × 36 cm
24. GRAVURE VIII	linoléum	1970	36 × 36 cm
25. GRAVURE XIII	linoléum	1970	36 × 36 cm
26. GRAVURE XV	linoléum	1970	36 × 36 cm
27. GRAVURE XVII	linoléum	1970	36 × 36 cm
28. GRAVURE XVIII	linoléum	1970	36 × 36 cm
29. GRAVURE XXV	linoléum	1970	36 × 36 cm
30. GRAVURE XXVII	linoléum	1970	36 × 36 cm
31. GRAVURE XXVIII	linoléum	1970	36 × 36 cm

Boris Petkovski

Petar Hadži Boškov représente, sans doute, l'un des artistes le plus marquant dans la sculpture macédonienne. Il a su commencer de „très loin“ en s'intéressant pour les styles qui remontent jusqu'à la sculpture égyptienne, et venir jusqu'à la sculpture anglaise et Henri Moore. Lentement, mais constamment, Hadži Boškov forme son propre crédo artistique, bien personnel, présentant une oeuvre qui se distingue par le „poids esthétique spécifique“ marqué d'un signum esthétique tout particulier.

Il travaille dans un milieu national et culturel défini, gardant le respect profond et la sensibilité ouverte pour tout ce que le milieu pourrait offrir à son inspiration artistique et spirituelle. Mais en même temps, l'artiste veut appartenir à son temps, il désire s'intégrer sans réserve aux courants modernes des arts plastiques dans le monde.

Hadži Boškov possède une mentalité esthétique qui s'était formée à travers l'introversion profonde du monde intellectuel et du monde sentimental de sa personnalité artistique — à travers la perception sérieuse, compatissante et engagée dans la réception de tous les moments du drame historique du monde actuel. En réalité, dans son oeuvre la tension expressionniste et dramatique est bien visible, le conflit aussi, le conflit entre la participation passionnée, entre la volonté de vivre toute la phénoménologie de l'existence humaine et les efforts de transformer tout en système ferme, rationnel et fermé, rempli de stabilité tendue.

Tout cela se matérialise très manifestement dans son expression plastique directe. Dans ses sculptures plus récentes, faites depuis 1969 jusqu'aux les plus nouvelles, il paraît que l'artiste éprouve son concept artistique réfléchi et responsable comme la possibilité unique de son existence physique et spirituelle. A cause de cela, ses sculptures reflètent la dignité, l'avertissement intérieur et pressentiments des processus cachés à travers les découvertes symboliques et métaphoriques des mondes „d'au delà“. Hadži Boškov représente en ce moment, peut-être sans le vouloir, „le haut-parleur de son époque“: la révélation sur un milieu humain et sa marche historique, sur ses espoirs et aspirations. De sorte, cette sculpture, en s'inspirant de „l'esprit du temps“ soigneusement recherché, avec les conceptions plastiques modernes, reste conséquente dans sa tendance de ne détruire et de n'omettre aucun élément des temps passés, élément qui pourrait avoir une signification esthétique relevante pour le moment actuel de notre époque.

Les formes de ses sculptures les plus récentes sont souvent étirées en verticales et développées en surfaces ramifiées. D'autres sont semblables aux cascades, aux chutes, avec des parties concaves et saillantes et des bords affilés, travaillées dans des fractures polies ou granuleuses. Ces parties se développent dans la base même de la sculpture à travers une structure géométrique spontanée de la forme; elles peuvent appartenir au monde de technicité mécanique, aussi bien qu'au monde de l'organique, du biologique et de l'antropomorphe. Ce sont aussi les caractéristiques des parties finales de ces sculptures, mais l'artiste leur donne une fonction particulière qui démontre la tendance d'imposer les plus hautes parties de la forme plastique comme des accents dramatiques et l'apogée de l'appartenance spirituelle et émotive de leur auteur en face des postulats inexorables de la sensibilité plastique moderne. La forme étirée de ces objets d'art englobe une sensibilité fine pour certains signes extérieurs et visibles du temps dans lequel ils existent; ces oeuvres sont marquées par le sentiment pour une réduction complexe de toutes les expériences de la vie et de la création artistique de leur auteur. Parfois, les sculptures de Hadži Boškov offrent à l'imagination du spectateur la possibilité d'y découvrir la dernière conséquence, la synthèse ou la transformation de la forme d'un corps animal ou d'un corps humain: soudain, il nous semble que cette masse ramifiée et rythmique n'est d'autre chose qu'une figure svelte, filiforme ou un corps humain étalé dans l'espace dans une attitude tranquille et retenue. En plus, de nombreuses parties de ces sculptures sont travaillées dans des fractures délicates et recherchées qui font harmoniser la sensibilité plastique moderne avec les reminiscences sur les valeurs esthétiques, si précieuses du passé. Dans son procédé l'artiste avait intruduit quelque chose du raffinement des orfèvres et damasqueurs anciens de Macédoine. Cela démontre le plus ce besoin impératif de l'artiste de chercher toujours la perfection esthétique, même quand il utilise un matériel le plus dur et quand la structure sculptée, reste toute mouvementée, agitée et pleine des pressentiments sombres.

Ces pressentiments mystérieux, fatals peut-être, se transforment d'un coups en constructions plastiques qui avec leurs formes bizarres, rappellent la vision fantastique qui appartient aux domaines sombres spirituels et psychiques; ces formes rappellent à quelque chose du mystérieux, du fatal, en même temps que sublime et sacralisé: elles reçoivent des aspects d'objets totémiques et évocatifs, semblables aux objets d'une culte mystique et fermé.

Mais si nous revenons formellement aux valeurs esthétiques de ces sculptures, nous verrons que Hadži Boškov impose, peut-être, un accent essentiel avec la verticalité que nous avons mentionné déjà, mais cela n'empêche pas la variété de son imagination sculpturale riche. Ainsi, ses sculptures se transforment en objets compliqués-compliqués par l'architecture bizarre de leurs masses où des parties statiques, modestement sculptées, „jaillissent“ des formes dramatiquement agitées et ramifiées. D'autres fois, la forme se transforme en une sorte de forme circulaire, semblable à une „bague“ bien grande qui sert à l'artiste comme base de ses recherches plastiques générales.

Pourtant, tous ces moments associatifs, apparents ou vrais sont moins essentiels que son aspiration impérative extrême — c'est, comme j'ai déjà mentionné, l'engagement profond de Hadži Boškov dans son vouloir de comprendre les caractéristiques de l'époque moderne. Pour lui, cet engagement ne se résume pas en un seul aspect. Il nous semble que l'artiste éprouve le monde dans lequel il vit dans des dimensions „cosmiques“; dans des dimensions que l'on pourrait comprendre comme un résultat et un ordre logique suprême de l'existence universelle. On a l'impression que dans la recherche de „la quintessence ultime“ Hadži Boškov transforme toutes les choses en un principe énergétique du rythme éternel. Ses sculptures ressemblent aux mouvements arrêtés et durcis de la matière, aussi à la matérialisation des divers aspects ou états de l'énergie — comme étant des cristallisations de ces rythmes universels qui détruisent, qui forcent et mouvementent les espaces spatiaux et les domaines psychiques de l'homme moderne. Cela été remarqué déjà avant, par exemple à l'exposition de l'art macédoine, présentée en 1969 au Musée d'art moderne de Belgrade; c'est encore plus visible dans ses gravures des dernières années. La détermination essentielle de Hadži Boškov dans son stragème sculptural, avait conditionné, semble-t-il, l'aspect d'objets de culte et des reliques de ses sculptures. Comme s'il a choisi un concept philosophiques sur les cours du monde réel, lesquels il sublime jusqu'à un point de vue mystique et une conception religieuse.

Ses sculptures sont introduites dans un processus qui les fait dépasser les horizons étroits de l'ambiance de l'atelier ou du musée, se transformant en possibilité de maîtriser l'espace d'une manière spécifique. On sent que ces oeuvres présentent leur réalité dans un sens plus profond, dans le but de devenir un moment actif sur le plan de l'existence biologique et spirituelle de l'homme moderne. Sur ce point l'artiste se rencontre avec les tendances générales de la sculpture mondiale, mais d'une manière très individuelle, comme c'est le cas dans l'oeuvre de Džamonja qui l'a brillamment montré avec ses oeuvres exposées cette année à la Biennale de Venise. Ce moment de la „maîtrise de l'espace“, cette tendance de transformer la sculpture en une partie individuelle, un complément et une fonction logique de l'ambiance ce sont les caractéristiques qui sont présentes dès le début dans l'oeuvre de Hadži Boškov. Citons seulement son exposition de 1965 dans le Musée d'art moderne de Skopje, quand il avait présenté les oeuvres qui ressemblaient à des compositions bizarres et fantastiques du biologique et du constructif — ces sculptures ressemblaient à des restes d'un monde détruit, irréel, perdu.

Hadži Boškov répond aux certains défis de son milieu avec les caractéristiques propres aux oeuvres les plus récentes de sa sculpture: en premier lieu c'est „la plasticité“ moderne, puis la conception monumentales des formes, sans égard à leurs dimensions réelles. Sa sculpture reflète le processus de la décomposition d'une structure balcanique urbaine survécue, en même temps que le processus de formation d'une structure nouvelle, plus moderne qui, peu à peu, impose une fonction nouvelle sociale du sculpteur — son intégration dans la vie, son intervention sur le plan de l'humanisation et de la culture de l'esthétique dans des ambiances et des aspects indispensables pour l'existence de l'homme moderne.

PETAR HADŽI BOŠKOV, né en 1928 à Skopje. Il a fait son diplôme à l'Académie des Beaux Arts de Ljubljana, en 1953. Séjour d'études en Angleterre. Il travaille la gravure et la sculpture.

Adresse: Petar Hadži Boškov, Skopje, ulica 956, br. 14. Vodno

EXPOSITION INDIVIDUELLES

- 1955 — Karlovac, Foyer de l'Armée
- 1959 — Skopje, Foyer DSVP
Novi Sad, Tribune des Jeunes (avec Nikola Martinovski)
- 1960 — Londres, Galerie Gabrovsky
- 1963 — Skopje, Foyer des Ouvriers (avec Dimitri Kondovski)
- 1965 — Skopje, Musée d'Art Moderne
- 1966 — New York, Institut de l'éducation internationale
- 1967 — Ohrid, Musée National (avec Ivan Velkov)
Bitolj, Galerie d'Art (avec Ivan Velkov)
- 1969 — Skopje, Musée d'Art Moderne

EXPOSITION COLLECTIVES

- 1954 — Skopje, Exposition du groupe des „Cinq“
- 1955 — Zagreb, Art moderne de Macédoine
- 1956 — Skopje, Exposition du groupe des „Six“
Ljubljana, Art moderne de Macédoine
- 1957 — Dubrovnik, Art contemporain yougoslave
Belgrade, Exposition de DLUM
Belgrade, Gravure contemporaine de Macédoine
Chine, Birmanie, Indes, Paris, Lyon: Gravure moderne de Yougoslavie
- 1958 — Poreč, Exposition des artistes de Yougoslavie et de l'Autriche
Zagreb, Exposition de DLUM
Ljubljana, Exposition collective
- 1959 — Belgrade, Sijaković— Mazev— Kondovski— Hadži-Boškov
Titograd, Art contemporain de Macédoine
- 1960 — Skopje, Exposition du groupe „Mugri“
- 1961 — Padoue, Biennale de la petite plastique
Kostanjevica, Simposium international de la sculpture en bois
Belgrade, Exposition du groupe „Mugri“
Paris, Art contemporain yougoslave
Zagreb, Exposition du groupe „Mugri“
Skopje, Exposition „La lutte de libération nationale dans les oeuvres des artistes yougoslaves“
Belgrade, I Triennale yougoslaves des arts plastiques

- Belgrade, Exposition „La lutte de libération nationale dans les oeuvres des artistes yougoslaves“
- 1961/62 — Paris, Rome, Milan, Florence, Venise, Art contemporain yougoslave
- 1962 — Skopje, Ivković, Avramović, Hadži-Boškov
Skopje, Exposition „Portrait dans le XIX et XX siècle“
Dijon, Art contemporain de Macédoine
- 1963 — Belgrade, Hadži-Boškov, Belogarski, Kalčevski, Ličenoski
Subotica, Les artistes de Skopje
- 1964 — Londres, Bradford, Art contemporaine de Macédoine
Belgrade, II Triennale yougoslave des arts plastiques
Skopje, Exposition „Skopje 63 dans les oeuvres plastiques“
- 1965 — Ohrid, Dix artistes modernes de Macédoine
Skopje, Acquisitions — oeuvres 1963—1965
Rome, Les arts en Macédoine d'aujourd'hui
Torino, Les arts en Macédoine d'aujourd'hui
Nürnberg, Stuttgart, Berlin West, Les six artistes de Yougoslave — peinture et sculpture en Macédoine
Bucarest, Tapisserie et sculpture en Yougoslavie
- 1967 — Skopje, Exposition „Aspect du dessin en Macédoine“
Skopje, Artistes contemporain de Macédoine — tendances actuelles
Belgrade, III Triennale yougoslave des arts plastiques
Poreč, Annales VII
- 1968 — Skopje, Les artistes contemporains — aperçu de la sculpture moderne
Skopje, Exposition „Aspect de la gravure moderne“
Skopje, Exposition „Le nôtre est passé“
- 1969 — Söllingen, Les quatres graveurs de Macédoine
Belgrade, Art contemporain de Macédoine — peinture, sculpture, objets
Arandelovac, Simposium „Marbre et sons“
Arandelovac, Exposition de la gravure 6 × 6
Skopje, 25 Ans d'ASNOM dans les arts plastiques
Prague, Bratislava, Brno, Sculpture contemporaine yougoslave
Belgrade, IV Triennale yougoslave
Foreč, Annales
Skopje, Exposition „25 Ans de DLUM“

PRIX

- 1968 — Ohrid, Prix pour la sculpture à la manifestation des Rencontres de Struga
- 1969 — Skopje, Prix d'Octobre pour la sculpture de la SR de Macédoine
Skopje, Prix pour la sculpture à l'exposition „25 Ans de l'ASNOM“

BIBLIOGRAFIJA

FREDGOVORI KATALOGA I PRIKAZI SAMOSTALNIH IZLOŽBI

ANTONIE NIKOLCVSKI, Skulpturata na Petar Hadži-Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 14. jun 1959.

J. Ch., M. Laczynski i P. Hadži-Boškov w galerii Grabowskiego, GAZETA NIEDZELLNA, London, 7. jul 1960.

RADIVOJE PEŠIĆ, Skopskiot skulptor Hadži-Boškov izlaga vo London, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 28. jul 1960.

EDWARD LUCIE-SMITH, Laszynski and Boskov, ART NEWS AND REVIEW, London, 30. jul 1960.

TOME MARTELANAC, Izložba na Petar Hadži-Boškov vo London, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 14. avgust 1960.

K. GAVRIŠ, Petar Hadži Boškov: „...Ubavinata e vo stvarnosta...“ NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 28. maj 1961.

BOGOMIL DJUZEL, Množenje formi, O skulpturama Petra Hadži-Boškova, DANAS, Beograd, 2. avgust 1961.

KSENIJA GAVRIŠ, Tragedijata go obvrzuva umetnikot, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 24. novembar 1963.

BORIS PETKOVSKI, Nevoobičaeno edinstvo, Zaednička izložba na Dimitar Kondovski i Petar Hadži Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 29. novembar 1963.

K. G., Rezbai filigran. Vajarot Petar Hadži Boškov avtor na godišnata štafetna palka, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 25. maj 1964.

CVETAN GROZANOV, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, Skoplje, Muzej na savremena umetnost, jul 1965.

KSENIJA GAVRIŠ, Petar Hadži Boškov: govoram za evolucijata na svetot, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 13. jun 1965.

PASKAL GILEVSKI, Izložba na Petar Hadži-Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 17. jun 1965.

JOZO T. BOŠKOVSKI, Konstruktivna tvorečka deformacija, VEČER, Skoplje, 17. jun 1965.

PASKAL GILEVSKI, Izložba na Petar Hadži Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 20. jun 1965.

BORIS PETKOVSKI, Petar Hadži-Boškov, UMETNOST, Beograd, 1966, br. 5.

BORIS PETKOVSKI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, Skoplje, Muzej na savremena umetnost, april 1969.

DRAGICA STOILKOVSKA, Otkritija na monolitografijata i linorezot. Petar Hadži-Boškov izložuva grafika, STUDENTSKI ZBOR, Skoplje, 7. april 1969.

OLGA SPIRKOSKA, Zadržani ritam. Prvo kompletno pretstavuvanje na skulpturot Petar Hadži-Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 8. april 1969.

BORIS PETKOVSKI, Noviot grafički opus na Petar Hadži-Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 16. april 1969.

BORIS PETKOVSKI, Monolitotipije Petra Hadži-Boškova, UMETNOST, Beograd, 1969, br. 18—19.

MIRJANA VASILEVSKA, Čelikot i negovite umetnički oblici, TRUDBE-NIK, Skoplje, 28. jun 1969.

PRIKAZI GRUPNIH IZLOŽBI, INTERVJU

ALEKSANDAR ČURCINOV, Izložbata na „Petminata“, RAZGLEDI, Skoplje, 5. decembar 1954.

A. N., Izložba na grafika, RAZGLEDI, Skoplje, 25. mart 1956.

S. JANEVSKI, Šestmina ni se pretstavuvaat so grafika, HORIZONT, Skoplje, 22. jul 1956.

TOME MOMIROVSKI, Svetlosti i vizii na našata grafika, SOVREMENOST, Skoplje, 1958, br. 5.

RADIVOJE PEŠIĆ, Skulpturata vo slobodan prostor, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 20. septembar 1959.

BORIS PETKOVSKI, Ednogodišna panorama na našata likovna mladost, MLADI BOREC, Skoplje, 19. maj 1960.

ZORAN PAVLOVIĆ, Grupa „Mugri“. Izložba makedonskih umetnika, RAD, Beograd, 4. mart 1961.

P. V., Izložba skopske grupe „Mugri“, POLITIKA, Beograd, 8. mart 1961.

Dr KATARINA AMBROZIĆ, Još jedna grupa mladih. Uz izložbu makedonskih umetnika, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 10. mart 1961.

IVO FROL, Grupa „Mugri“, TELEGRAM, Zagreb, 17. mart 1961.

BORIS PETKOVSKI, Naglasena izdiferenciranost, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 2. april 1961.

LAZAR TRIFUNOVIĆ, Grupa Mugri u znaku nadrealizma, NIN, Beograd, 2. april 1961.

BOGOMIL GUZEL, Pohod senki na materiju, POLJA, Novi Sad, 15. april 1961.

BORIS VISINSKI, Golemo bogatstvo i inventivnost, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 14. januar 1962.

K. G., Grafika-slikarstvo-skulptura, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 27. maj 1962.

VLADA UROŠEVIĆ, Tri izraziti individualnosti. Zaednička izložba na Ivković, Hadži Boškov i Avramovski, MLADI BORAC, Skoplje, 31. maj 1962.

—, Savremena makedonska skulptura, Skoplje, 1962.

J. D., Tri poznati iminija. Po izložbata Avramovski-Ivković-Hadži Boškov, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 14. jun 1962.

DUBRAVKO HORVATIĆ, Nova jugoslovenska skulptura, VIDICI? Beograd, oktobar 1962.

DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Umetnici iz Skoplja, BORBA, Beograd, 29. maj 1963.

PAVLE VASIĆ, Makedonski umetnici u galeriji Doma JNA, POLITIKA, Beograd, 30. maj 1963.

Dr MIODRAG KOLARIĆ, Izložba radova likovnih umetnika iz Skoplja i Sarajeva, NARODNA ARMIIJA, Beograd, 7. jun 1963.

J. MESESNEL, Nalonitev na tradicijo ikon. Skupina makedonskih likovnikov v Domu JNA, DELO, Ljubljana, 13. jun 1963.

RADMILA MATEJČIĆ, Nacionalni izraz u modernoj umjetnosti, NOVI LIST, Rijeka, 4. jul 1963.

VANDA EKL, Kvaliteta i osebnost. Izložba mladih makedonskih umjetnika u Rijeci, VJESNIK, Zagreb, 16. jul 1963.

R. KUZ, Izložba na četvorica makedonski umetnici, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 24. oktobar 1963.

DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Makedonski umetnici, BORBA, Beograd, 25. oktobar 1963.

P. V., Izložba makedonskih umetnika, POLITIKA, Beograd, 31. oktobar 1963.

TCMAN BRAJOVIĆ, Dela četvorice makedonskih umetnika u Galeriji kulturnog centra Beograda, 4 JUL, Beograd, 12. novembar 1963.

TEOFIL ŠULAJKOVSKI, Onie što ke ne pretstavuvaat vo Belgrad, TRUDBENIK, Skoplje, 14. jun 1964.

BORIS PETKOVSKI, Tradizione e prospettive dell'arte contemporanea in Macedonia. Predgovor u katalogu izložbe „Arte in Macedonia oggi“, Rim, novembar 1965.

BORIS PETKOVSKI, Arte Macedone contemporanea. Predgovor u katalogu izložbe „Arte contemporanea Macedone“, Torino, 1966.

BORIS PETKOVSKI, Tradition und Neue Tendenzen in der Zeitgenössischen Kunst Mazedoniens. Predgovor u katalogu izložbe „Sechs Jugoslawische Künstler-Maleri und Plastik aus Mazedonien, Nirnberg, 1966.

BORIS PETKOVSKI, Uspeh na šestminata vo Zapadna Germania, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 3. jul 1966.

LJUBICA DAMJANOVSKA, Predgovor u katalogu izložbe „Savremena jugoslovenska grafika“ Bitola, mart—april, 1967.

BORIS PETKOVSKI, Predgovor u katalogu izložbe „Aspekti na crtežot vo Makedonija“, Skoplje, Muzej na savremena umetnost, decembar 1967.

D. GAJER, Šta je proglašeno nacionalnom brukom, POLITIKA EKSFRES, Beograd, 26. maj 1967.

FASKAL GILEVSKI, Što e deneska aktuelno? Izložba na makedonski umetnici vo Skoplje, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 25. jul 1967.

V. St., Eksplozija pre vizije. Jedan trenutak sa ... Petrom Hadži-Boškovom, NIN, Beograd, 16. februar 1969.

E. F., Vizuelna ambientacija. Prospekt od koncertot na Toma Prošev, 1968.

BORIS PETKOVSKI, Današnja makedonska likovna umetnost, SINTEZA, Ljubljana, 1968, br. 10/11.

BORIS PETKOVSKI, Predgovor u katalogu izložbe „Savremena makedonska umetnost“ vo Belgrad, Beograd, Muzej savremene umetnosti, 7. februar — 16. mart 1969.

MARIJA PUŠIĆ, Predgovor u katalogu „Savremena jugoslovenska skulptura“, Frag—Erno, 1969.

BORIS PETKOVSKI, Dinamično sazrevanje. Povodom izložbe makedonske likovne umetnosti u Beogradu, POLITIKA, Beograd, 16. mart 1969.

BORIS PETKOVSKI, Prilog pitanju nacionalnog i tradiciji u savremenoj makedonskoj likovnoj umetnosti, UMETNOST, Beograd, 1969, br. 17.

JESA DENEGRI, Skulptura. Predgovor u katalogu IV beogradskog trijenala jugoslovenske likovne umetnosti, Beograd, Muzej savremene umetnosti, 1970.

ZDENKO RUS, Poslednji korak i prekoračenja. Savremena makedonska umjetnost u Modernoj galeriji u Zagrebu, KOLO, Zagreb, 1970, br. 1.

PRIKAZI GRUPNIH IZLOŽBI, KRAĆI NAPISI I DRUGO

G. D.—A., Makedonski umetnici u Novom Sadu, DNEVNIK, Novi Sad, 28. jun 1959.

—, Skoplje: Godišnja skupština Udruženja likovnih umetnika Makedonije. Hadži-Boškov novi predsednik, TELEGRAM, Zagreb, 6. januar 1961.

VLADA URČEVIĆ, Izložba na grupata „Mugri“, MLADI BORAC, Skoplje, 6. april 1961.

ĐORĐE ĐORĐEVIĆ, „Mugri“, BORBA, Beograd, 10. mart 1961.

A. NIKOLOVSKI, Samo nekoliko novi obidi. Proletnata izložba na DLUM, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 15. maj 1961.

E. CVETKOVA, Nova jugoslovenska skulptura, VEČERNJI LIST, Zagreb, 14. maj 1962.

M. MATEVSKI, Velika smotra mladosti, TELEGRAM, Zagreb, 1. jun 1962.

Joz. B., Tri novi potfati, TRUDBENIK, Skoplje, 9. jun 1962.

BORIS PETKOVSKI, Makedonska grafika, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 1. januar 1963.

—, Izložba skopskih likovnih umetnika, SUBOTIČKE NAVIKE, Subotica, 18. oktobar 1963.

P. V., Izložba makedonskih likovnih umetnika, POLITIKA, Beograd, 9. decembar 1963.

DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Savremeni makedonski umetnici, BORBA, Beograd, 11. decembar 1963.

BORIS PETKOVSKI, Makedonske umetnici vo Belgrad, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 12. decembar 1963.

—, Novini od ateljeata i pisateljske masi. Na što rabotat umetnicite i pisatelite, VEČER, Skoplje, 1. maj 1964.

S. A., Izložba ga Petar Hadži-Boškov, VEČER, Skoplje, 14. maj 1965.

(Lj. B.), Velkov i Hadži-Boškov ga Chridskiot leten salon, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 27. septembar 1967.

P. M., Ivan Velkov i Petar Hadži Boškov izlažu u Ohridu, POLITIKA, Beograd, 6. oktobar 1967.

(D. D.), Velkov i Hadži Boškov toplo primeni, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 7. novembar 1967.

PASKAL GILEVSKI, Vo svetot na boite i formite, NARODNA PROSVETA, Skoplje, 8. decembar 1967.

B. P. D., Šijaković i Hadži-Boškov u Londonu, VEČERNJI LIST, Zagreb, 13. septembar 1968.

STOJAN ČELIĆ, Bogatiji smo nego što mislimo! ILUSTROVANA POLITIKA, Beograd, 3. decembar 1968.

—, Vest o otvaranju izložbe monotipa Petra Hadži-Boškova u Skoplju, NOVI LIST, Rijeka, 4. april 1969.

—, Na egna kultura. Iskažuvanja na izložbata — makedonski grafiki vo Zapadna Germanija, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 2. mart 1969.

Katalog: **Olga Tiran**
Grafička oprema: **Katarina Stojsavljević**
Fotografija: **Kiril Bilbilovski i Gogo Popov**
Prevod: **Vuka Kovačević**

Štampa: „**KULTURA**“, Beograd
Kliše: „**Glas**“

